

Sprawa T-210/01

General Electric Company przeciwko Komisji Wspólnot Europejskich

Skarga o stwierdzenie nieważności — Konkurencja — Decyzja Komisji uznająca koncentrację za niezgodną ze wspólnym rynkiem — Rozporządzenie (EWG) nr 4064/89 — Rynki lotnicze — Przejęcie Honeywell przez General Electric — Integracja wertykalna — Sprzedaż pakietowa — Skutki wyłączenia — Horyzontalne nakładanie — Prawo do obrony

Wyrok Sądu Pierwszej Instancji (druga izba w składzie powiększonym) z dnia 14 grudnia 2005 r. II - 5596

Streszczenie wyroku

1. *Skarga o stwierdzenie nieważności — Przedmiot — Decyzja w dziedzinie kontroli koncentracji — Decyzja Komisji opierająca się na wielu podstawach rozumowania, z których każda wystarczyłaby do uzasadnienia jej sentencji — Kryteria niezgodności ze wspólnym rynkiem spełnione w odniesieniu do co najmniej jednego z rynków właściwych — Skarga nieuzasadniona*

(art. 230 WE; rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 2 ust. 1 lit. a) i art. 2 ust. 3)

2. *Konkurencja — Koncentracje — Badanie przez Komisję — Ocena natury ekonomicznej — Uprawnienia dyskrecjonalne w zakresie oceny — Kontrola sądowa — Zakres — Granice (rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 2)*

3. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Brak domniemania (rozporządzenie Rady nr 4064/89)*

4. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Perspektywna analiza potencjalnego rozwoju warunków na danym rynku — Konieczność dokładnej analizy — Kontrola sądowa — Zakres (rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 2 ust. 2 i 3)*

5. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Koncentracja typu konglomeracyjnego — Pojęcie — Uwzględnienie prawdopodobieństwa stworzenia lub umocnienia pozycji dominującej na rynku odniesienia jednego z przedsiębiorstw będących stroną transakcji — Dopuszczalność — Możliwość oparcia się przez Komisję na przewidywanym zachowaniu jednostki powstałej w wyniku połączenia — Przesłanki — Przedstawienie dokładnej analizy opierającej się na przekonujących dowodach (rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 2 ust. 2 i 3)*

6. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Koncentracja typu konglomeracyjnego — Uwzględnienie przewidywalnych, sprzecznych z zasadami konkurencji zachowań — Dopuszczalność — Brak obowiązku oceny prawdopodobieństwa tych zachowań przez Komisję w świetle ryzyka związanego z ich przyjęciem przez przedsiębiorstwo (art. 82 WE; rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 2 ust. 2 i 3)*

7. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Kryteria — Stworzenie lub umocnienie pozycji dominującej znacząco utrudniającej skuteczną konkurencję na wspólnym rynku — Charakter kumulatywny — Wzajemne oddziaływanie — Obowiązek formalnego powiązania z drugim kryterium rozważań dotyczących pierwszego kryterium, lecz mających również znaczenie dla tego drugiego — Brak (art. 82 WE i 253 WE; rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 2 ust. 2 i 3)*

8. *Konkurencja — Pozycja dominująca — Pojęcie*
(art. 82 WE)

9. *Konkurencja — Pozycja dominująca — Charakterystyka w oparciu o szczególnie duży udział w rynku — Ocena powiększenia udziałów w rynku poddanych obowiązkowi przetargu, charakteryzującego się przyznaniem ograniczonej liczby umów o dużej wartości*
(art. 82 WE)

10. *Konkurencja — Pozycja dominująca — Istnienie — Wpływ ożywionej konkurencji na dany rynek — Brak, w sytuacji gdy istnieje przedsiębiorstwo, które może określić swoje zachowanie bez jej uwzględniania — Ustępstwa finansowe poczynione celem wygrania niektórych postępowań przetargowych, dotyczących produktów o dużej wartości — Brak wpływu*
(art. 82 WE)

11. *Konkurencja — Reguły wspólnotowe — Stosowanie przez Komisję — Autonomia w stosunku do ocen dokonywanych przez władze państw trzecich*

12. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Antykonkurencyjne skutki wynikające z bezpośredniego stosunku wertykalnego — Skutki zależne od przyszłego zachowania jednostki powstałej w wyniku połączenia — Obowiązek oparcia się przez Komisję na przekonujących dowodach na prawdopodobieństwo zarzucanego zachowania antykonkurencyjnego — Swoboda dowodzenia*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89)

13. *Konkurencja — Pozycja dominująca w zakresie sprzedaży istotnych komponentów — Odmowa sprzedaży — Nadużycie*
(art. 82 WE)

14. *Konkurencja — Koncentracje — Badanie przez Komisję — Wykazanie wystąpienia w stosunkowo bliskiej przyszłości zachowania skutkującego stworzeniem lub umocnieniem pozycji dominującej — Obowiązek oparcia się na przekonujących dowodach*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89)

15. *Postępowanie — Podnoszenie nowych zarzutów w toku postępowania — Nowy zarzut — Pojęcie — Odpowiedź na pytanie zadane przez Sąd w ramach środków organizacji postępowania — Wylączenie*
(regulamin Sądu, art. 48 i 64 § 3)

16. *Akty instytucji — Uzasadnienie — Obowiązek — Decyzja różniąca się od decyzji wydanej wcześniej w sprawie dotyczącej podobnych lub identycznych sytuacji lub tych samych uczestników rynku — Zakres*
(art. 253 WE)

17. *Konkurencja — Reguły wspólnotowe — Wprowadzenie w życie — Reguły ustanawiane w tym celu przez Komisję — Obowiązek przestrzegania wytycznych przez Komisję — Komunikat w sprawie definicji rynku — Zakres*
(art. 82 WE; komunikat 97/C 372/03)

18. *Konkurencja — Koncentracje — Badanie przez Komisję — Definicja rynku — Kryteria — Zamienność produktów — Pojęcie*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89; komunikat Komisji 97/C 372/03, pkt 36)

19. *Konkurencja — Koncentracje — Ocena zgodności ze wspólnym rynkiem — Rynek charakteryzujący się pośrednią i relatywnie słabą konkurencją — Przejęcie przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jego jedyne konkurenta — Dopuszczalność — Przesłanki — Wykazanie, że przed koncentracją skuteczna konkurencja nie istniała na rynku*
(art. 82 WE; rozporządzenie Rady nr 4064/89)

20. *Konkurencja — Koncentracje — Badanie przez Komisję — Zobowiązania danych przedsiębiorstw mogące spowodować uznanie zgłoszonej koncentracji za zgodną ze wspólnym rynkiem*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89)

21. *Postępowanie — Skarga wszczynająca postępowanie — Wymogi formalne — Określenie przedmiotu sporu — Zwięźle przedstawienie powołanych zarzutów*
(regulamin Sądu, art. 44 § 1)

22. *Konkurencja — Koncentracje — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Poszanowanie prawa do obrony — Granice*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89)
23. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Rozróżnienie między okolicznościami obciążającymi a odciążającymi*
24. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Poszanowanie prawa do obrony — Granice*
25. *Konkurencja — Koncentracje — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Odmowa prawa dostępu między decyzją o wszczęciu postępowania a pismem w sprawie przedstawienia zarzutów — Naruszenie prawa do obrony — Brak*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 6 ust. 1 lit. c))
26. *Konkurencja — Koncentracje — Postępowanie administracyjne — Dostęp do akt — Dostęp uczestników koncentracji w częściach, przez cały czas trwania postępowania — Brak*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89, art. 18 ust. 1)
27. *Konkurencja — Koncentracje — Postępowanie administracyjne — Zbytnia krótkość terminów pośrednich wyznaczonych w ramach postępowania — Uwzględnienie wymogu szybkiego działania, w celu oceny przestrzegania prawa do obrony*
(rozporządzenie Rady nr 4064/89; rozporządzenie Komisji nr 447/98, art. 13 i 21)
28. *Konkurencja — Postępowanie administracyjne — Interwencja funkcjonariusza ds. przesłuchań — Decyzja zmieniająca jego status w trakcie postępowania — Bezpośrednie zastąpienie dawnej funkcji nową funkcją*
(decyzja Komisji 2001/462, art. 2 ust. 1 i 2)
29. *Prawo wspólnotowe — Zasady — Prawa podstawowe — Poszanowanie zapewnione przez sąd wspólnotowy — Uwzględnienie europejskiej konwencji praw człowieka*
(art. 6 ust. 2 UE)

1. W przypadku gdy niektóre części uzasadnienia decyzji mogą same w sobie uzasadniać ją w sposób wymagany pra-

wem, wady, którymi mogłyby być dotknięte inne części uzasadnienia aktu prawnego, w żadnym razie nie mają wpływu na jego sentencję.

Poza tym, w sytuacji gdy sentencja decyzji Komisji opiera się na wielu podstawach rozumowania, z których każda wystarczyłaby do uzasadnienia tej sentencji, należy stwierdzić nieważność tego aktu prawnego w zasadzie tylko wtedy, gdy każda z tych podstaw jest dotknięta wadami. W tym przypadku błąd lub inna wada, które dotyczyłyby tylko jednej z podstaw, nie mogą wystarczać do uzasadnienia stwierdzenia nieważności spornej decyzji, ponieważ taki błąd nie mógł mieć decydującego wpływu na sentencję decyzji tej instytucji.

Ta zasada znajduje zastosowanie szczególnie w kontekście decyzji w dziedzinie kontroli koncentracji. W tym względzie należy przypomnieć, że Komisja winna zakazać koncentracji, w przypadku gdy spełnia ona kryteria art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 4064/89. Otóż z art. 2 ust. 1 lit. a) tego rozporządzenia wynika, że Komisja, dokonując oceny koncentracji, bierze pod uwagę w szczególności potrzebę zachowania i rozwoju skutecznej konkurencji na wspólnym rynku, z punktu widzenia, między innymi, struktury wszystkich rynków właściwych. Tym samym ocena Komisji, czy wskutek koncentracji powstaje lub umacnia się jedna bądź kilka pozycji dominujących, w wyniku czego skuteczna konkurencja zostałaby znacząco utrudniona, musi być dokonana w odniesieniu do warunków istniejących na poszczególnych rynkach, na które może mieć wpływ zgłoszona koncentracja.

Dlatego w przypadku stwierdzenia, że kryteria te są spełnione tylko w przypadku jednego z rynków właściwych, koncentracja musi zostać uznana za niezgodną ze wspólnym rynkiem.

Wynika stąd, że można stwierdzić nieważność takiej decyzji jedynie wówczas, gdy nie tylko zostanie stwierdzone, iż niektóre części uzasadnienia są dotknięte wadami, ale także iż te części uzasadnienia, które nie są wadliwe, nie dają wystarczającej podstawy do uznania koncentracji za niezgodną ze wspólnym rynkiem. Jednak takie stwierdzenie nie zwalnia z obowiązku zbadania, czy niektóre wymienione w zaskarżonej decyzji aspekty dotyczące konkurencji wspierają się wzajemnie, w związku z czym sztuczne byłoby analizowanie poszczególnych aspektów z osobna.

(por. pkt 42–45, 48, 734)

2. Komisji przysługuje pewien zakres swobodnego uznania przy ocenie natury ekonomicznej, przy stosowaniu przepisów materialno-prawnych rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, a w szczególności art. 2 tego rozporządzenia. Wynika z tego, że kontrola sądu

wspólnotowego powinna sprowadzać się jedynie do weryfikacji materialnej dokładności stanu faktycznego oraz braku oczywistego błędu w ocenie.

Jeśli chodzi o charakter kontroli sądu wspólnotowego, istnieje istotna różnica między z jednej strony informacjami i ustaleniami faktycznymi, których ewentualna niedokładność może zostać uwzględniona przez Sąd w świetle przedstawionych mu argumentów i dowodów, a z drugiej strony ocenami natury ekonomicznej.

Wprawdzie należy przyznać, że Komisji przysługują pewne granice uznania przy stosowaniu przepisów materialno-prawnych rozporządzenia nr 4064/89, nie oznacza to jednak, że sędzia wspólnotowy powinien powstrzymać się od kontroli kwalifikacji prawnej danych natury ekonomicznej dokonanej przez Komisję. W istocie sąd wspólnotowy powinien dokonać przede wszystkim nie tylko weryfikacji materialnej dokładności przytoczonego materiału dowodowego, jego ścisłości i spójności, ale także kontroli tego, czy ten materiał stanowi zbiór istotnych danych, które należy wziąć pod uwagę w celu oceny złożonej sytuacji, i czy może on stanowić poparcie dla wniosków wyciągniętych na jego podstawie.

(por. pkt 60, 62, 63, 253)

3. Rozporządzenie nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw nie wprowadza żadnego domniemania zgodności ze wspólnym rynkiem zgłoszonej koncentracji, co oznacza, że nie można twierdzić, iż jeśli ma wątpliwości, Komisja musi skłaniać się do zatwierdzenia rozpatrywanej przez nią transakcji. W każdym przypadku Komisja musi wypracować jasne stanowisko w przedmiocie owej zgodności i w konsekwencji orzec w sprawie.

(por. pkt 61)

4. Wobec uprawnień dyskrejonalnych Komisji w zakresie wszystkich ocen natury ekonomicznej przy stosowaniu przepisów materialno-prawnych rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, skuteczna kontrola sądowa jest tym bardziej konieczna, gdy Komisja przeprowadza prospektywną analizę rozwoju warunków na rynku, które mogłyby wystąpić wskutek planowanej koncentracji.

Taka prospektywna analiza powinna być dokonana z dużą ostrożnością, gdyż nie chodzi o zbadanie wydarzeń, które zaszły w przeszłości i co do których dysponujemy zwykle licznymi materia-

łami pozwalającymi na zrozumienie ich przyczyn, ani nawet aktualnych wydarzeń, ale o dokonanie prognozy wydarzeń, które dopiero nastąpią w przyszłości, zgodnie z większym lub mniejszym prawdopodobieństwem, jeśli nie została jeszcze wydana żadna decyzja zakazująca lub określająca warunki takiej planowanej koncentracji. Analiza prospektywna polega na zbadaniu, w jaki sposób dana koncentracja mogłaby zmienić czynniki wpływające na stan konkurencji na danym rynku w celu weryfikacji, czy wynikałoby z niej znaczące utrudnienie dla skutecznej konkurencji, co wymaga wyobrażenia szeregu powiązanych ze sobą przyczyn i skutków celem wyboru jedynie tych, których prawdopodobieństwo wystąpienia jest największe.

(por. pkt 64)

5. Koncentracje typu konglomeracyjnego nie prowadzą do horyzontalnego nakładania działalności uczestników tej koncentracji ani do relacji wertykalnych między nimi sensu stricto. Chociaż ogólnie takie koncentracje nie wywołują skutków sprzecznych z zasadami konkurencji, mogą one mimo wszystko mieć takie skutki w niektórych przypadkach. Jeżeli w ramach prospektywnej analizy skutków koncentracji typu konglomeracyjnego Komisja jest w stanie wyprowadzić wniosek, że ze względu na skutki konglomeratowe z dużym prawdopo-

dobieństwem powstałaby albo zostałyby umocniona pozycja dominująca w stosunkowo bliskiej przyszłości oraz prowadziłaby ona do znacznego utrudnienia skutecznej konkurencji na rynku z powodu koncentracji, powinna ona zakazać koncentracji.

W tym względzie koncentracje typu konglomeracyjnego stwarzają pewne szczególne problemy, głównie z uwagi na to, że z jednej strony ocena takiej koncentracji może oznaczać prospektywną analizę, uwzględniającą jakiś odcinek czasu rozciągający się w przyszłości, i że z drugiej strony określone zachowanie nowego podmiotu może mieć w dużej części decydujący wpływ na skutki tej koncentracji. Zatem łańcuch przyczynowo-skutkowy wynikający z takiej koncentracji może być słabo postrzegalny, niepewny i trudny do wykazania. W tym kontekście jakość materiału dowodowego przedstawionego przez Komisję celem uzasadnienia decyzji uznającej koncentrację za niezgodną ze wspólnym rynkiem jest szczególnie istotna, gdyż funkcją tego materiału jest umocnienie oceny Komisji, według której w sytuacji nieprzyjęcia takiej decyzji przewidziany przez nią scenariusz dotyczący trendów ekonomicznych stałby się prawdopodobny.

(por. pkt 65, 66)

6. Przy dokonywaniu przez Komisję oceny skutków koncentracji typu konglomeracyjnego prawdopodobieństwo podjęcia konkretnego zachowania w przyszłości powinno być poddane pełnej analizie, czyli z uwzględnieniem czynników zachęcających do podjęcia takich zachowań oraz czynników, które ograniczają, a nawet wykluczają taką zachętę, w tym ewentualnej bezprawności tych zachowań.

Jednak wymaganie od Komisji badania — w przypadku każdej zamierzonej koncentracji — w jakim zakresie czynniki zachęcające do przyjęcia sprzecznych z zasadami konkurencji zachowań zostałyby ograniczone, a nawet wykluczone ze względu na bezprawność tych zachowań, prawdopodobieństwo ich wykrycia, wszczęcia postępowania przez właściwe władze na poziomie zarówno wspólnotowym, jak i krajowym, oraz ze względu na sankcje pieniężne, które mogłyby z tego wynikać, byłoby sprzeczne z prewencyjnym celem rozporządzenia nr 4064/89. Wynika z tego, że Komisja powinna w zasadzie uwzględnić ewentualną bezprawność zachowania, które z tego względu może podlegać karze, jako czynnik, który mógłby ograniczyć, a nawet wykluczyć czynniki zachęcające przedsiębiorstwo do przyjęcia danego zachowania. Jednak w ramach tej oceny nie jest wymagana zupełna i szczegółowa analiza mogących mieć zastosowanie regulacji różnych porządków prawnych oraz systemu ścigania praktykowanego w tych porządkach, biorąc pod uwagę, że analiza zmierzająca do ustalenia prawdopodo-

nego wystąpienia naruszenia i do zapewnienia, że naruszenie to zostanie poddane sankcji w kilku porządkach prawnych, byłaby zbyt spekulatywna.

Zatem w zakresie, w jakim Komisja bez podejmowania konkretnego i szczegółowego dochodzenia w sprawie może ustalić bezprawny charakter spornego zachowania w świetle art. 82 WE lub innych przepisów prawa wspólnotowego, które stosuje w ramach jej właściwości, jej obowiązkiem jest stwierdzenie oraz uwzględnienie tego w ocenie prawdopodobieństwa podjęcia takiego zachowania przez jednostkę powstałą w wyniku połączenia.

W tym względzie wprawdzie Komisja ma prawo oprzeć się na skróconej analizie zgodności z prawem spornego zachowania oraz stopnia prawdopodobieństwa poddania go sankcji opartej na elementach, którymi dysponuje w chwili wydania decyzji w dziedzinie kontroli koncentracji, jednak musi w ramach swojej oceny określić przewidywane zachowanie i w danym wypadku ocenić oraz wziąć pod uwagę skutek odstraszący, jaki mogłaby mieć ewentualna, wyraźna i bardzo prawdopodobna bez-

prawność takiego zachowania w świetle prawa wspólnotowego.

samo w sobie znacząco utrudnić konkurencję i to w takim stopniu, że będzie samo stanowić nadużycie tej pozycji.

(por. pkt 70–75, 303, 304, 424, 425, 468)

7. Artykuł 2 ust. 2 i 3 rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw określa dwa kumulatywne kryteria, odnoszące się, po pierwsze, do stworzenia lub umocnienia pozycji dominującej oraz, po drugie, do faktu, że wskutek tego konkurencja zostanie znacząco utrudniona na wspólnym rynku. Wobec tego koncentracja może zostać zakazana jedynie wówczas, gdy obydwa kryteria określone w art. 2 ust. 3 rozporządzenia zostaną spełnione.

Jednak do nadużycia pozycji dominującej może dojść, jeśli przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą umocni tę pozycję do takiego stopnia, który znacząco utrudni konkurencję, tj. pozostawiając na rynku jedynie przedsiębiorstwa, których zachowanie zależy od przedsiębiorstwa dominującego. Z powyższego orzecznictwa wynika, że umocnienie pozycji dominującej może

W ten sposób tym bardziej umocnienie lub stworzenie pozycji dominującej, w rozumieniu art. 2 ust. 3 rozporządzenia nr 4064/89, może oznaczać w pewnych przypadkach wykazanie znaczącego utrudnienia skutecznej konkurencji. Powyższe ustalenie nie oznacza, że drugie kryterium określone w art. 2 rozporządzenia nr 4064/89 pod względem prawnym łączy się z pierwszym kryterium, lecz jedynie że z tej samej analizy faktów przedmiotowego rynku może wynikać, że obydwa kryteria zostały spełnione.

Okoliczności, które mogą zostać powołane przez Komisję celem wykazania, że konkurenci przedsiębiorstwa zostali pozbawieni swobody działania w takim stopniu, że należy stwierdzić, że pozycja dominująca tego przedsiębiorstwa została stworzona lub umocniona, są często tożsame z okolicznościami, które są istotne przy ocenie, czy wskutek stworzenia lub umocnienia pozycji dominującej konkurencja będzie znacząco utrudniona na wspólnym rynku. Rzeczywiście okoliczność, która znacząco wpływa na swobodę kształtowania przez

konkurentów w sposób niezależny polityki handlowej, może również skutkować utrudnieniem skutecznej konkurencji.

W związku z powyższym, gdy z motywów decyzji stwierdzającej niezgodność zgłoszonej koncentracji ze wspólnym rynkiem — w tym z motywów poświęconych formalnie analizie dotyczącej stworzenia lub umocnienia pozycji dominującej — wynika, że koncentracja spowoduje znaczące skutki antykonkurencyjne, decyzja nie może zostać uznana za bezprawną jedynie z tego powodu, że Komisja nie powiązała wyraźnie i konkretnie opisu tych okoliczności z drugim kryterium wymienionym w art. 2 rozporządzenia nr 4064/89, czy to z punktu widzenia obowiązku uzasadnienia określonego w art. 253 WE, czy też istoty sprawy. Rzeczywiście każde odmienne podejście oznaczałoby nałożenie na Komisję czysto formalnego obowiązku, który wiązałby ją i który polegałby na dwukrotnym przytoczeniu niektórych identycznych rozważań, najpierw przy analizie związanej ze stworzeniem lub umocnieniem pozycji dominującej na danym rynku i drugi raz w odniesieniu do badania znaczącego ograniczenia konkurencji na wspólnym rynku.

(por. pkt 84, 86–89)

8. Pozycja dominująca istnieje w sytuacji, w której dane przedsiębiorstwo ma siłę ekonomiczną, która umożliwia stwarzanie przeszkód w utrzymaniu na rynku właściwym skutecznej konkurencji, poprzez stworzenie mu sposobności do działania w znacznym stopniu niezależnie od jego konkurentów, jego klientów oraz w końcu od konsumentów. W tym kontekście Komisja nie musi udowodniać, że konkurenci przedsiębiorstwa zostaną wykluczeni z rynku, nawet w krótkim czasie.

(por. pkt 85, 114, 243)

9. Wprawdzie znaczenie udziałów w rynku może różnić się w zależności od rynku, jednak szczególnie duże udziały w rynku, pomijając wyjątkowe okoliczności, mogą same w sobie stanowić dowód istnienia pozycji dominującej. Może to mieć miejsce w przypadku udziału w rynku wynoszącego 50%.

Jeśli chodzi o rynek charakteryzujący się przyznaniem ograniczonej liczby umów o dużej wartości, fakt, że dane przedsiębiorstwo wygrało ostatnie przetargi, niekoniecznie oznacza, że jeden z jego konkurentów nie wygra kolejnego przetargu. Zakładając, że konkurent posiada

konkurencyjny produkt oraz że pozostałe czynniki nie przeważają na korzyść pierwszego przedsiębiorstwa, konkurent ten zawsze może wygrać znaczny kontrakt i powiększyć znacznie swój udział w rynku za jednym posunięciem.

10. Ograniczenie, które zmusza przedsiębiorstwo do obniżenia własnych cen pod naciskiem redukcji cen przez konkurentów, w zasadzie nie daje się pogodzić z niezależnym zachowaniem będącym cechą charakterystyczną pozycji dominującej.

Jednakże takie stwierdzenie nie uzasadnia, że udziały w rynku są faktycznie bez znaczenia przy ocenie siły różnych producentów na rynku tego rodzaju, szczególnie gdy te udziały są relatywnie stabilne lub dowodzą, że jedno z przedsiębiorstw zmierza do umocnienia swojej pozycji. Nawet na rynku ofertowym fakt utrzymywania lub powiększenia udziałów w rynku przez producenta przez okres kilku lat jest oznaką siły rynkowej. W pewnym momencie ograniczona liczba przetargów, która tworzy popyt na rynku, nie może już wyjaśniać różnicy między udziałem w rynku jednego z przedsiębiorstw a udziałem jego konkurentów.

Tymczasem istnienie nawet ożywionej konkurencji na danym rynku nie wyklucza istnienia na tym rynku pozycji dominującej, ponieważ taka pozycja charakteryzuje się zasadniczo możliwością określenia swojego zachowania rynkowego bez uwzględnienia konkurencji w ramach swojej strategii rynkowej oraz bez ponoszenia niekorzystnych skutków takiego zachowania. Wprawdzie istnienie konkurencji na rynku jest istotnie dla oceny istnienia pozycji dominującej, lecz nie jest samo w sobie decydującą okolicznością w tym względzie.

W ten sposób na rynku produktów sprzedawanych w ramach postępowań przetargowych, które mają miejsce okresowo i z których każde dotyczy sprzedaży o dużej wartości oraz które charakteryzują się powtarzającymi się negocjacjami, konieczne są ustępstwa finansowe oferentów w takiej lub innej formie, ponieważ stanowi to integralną część procesu negocyjnego. W takim kontekście sam fakt, że przedsiębiorstwo

(por. pkt 115, 149–151, 540, 571)

zaproponowało rabat, aby zdobyć niektóre zamówienia, nie jest jako taki niezgodny w tych okolicznościach z zajmowaniem przez nie pozycji dominującej.

(por. pkt 116, 117, 184, 215, 249)

11. Okoliczność, że właściwe władze jednego państwa trzeciego lub więcej oceniają sprawę w określony sposób w ramach ich własnych postępowań, nie wystarczy sama w sobie, aby podważyć odmienną ocenę dokonaną przez właściwe władze wspólnotowe. Dowody i argumenty przedstawione w postępowaniu administracyjnym na szczeblu wspólnotowym, tak jak obowiązujące przepisy prawne, niekoniecznie są tożsame z dowodami, argumentami i przepisami uwzględnionymi przez władze państw trzecich, o których mowa, i na skutek tego jedna ocena może być odmienna od drugiej. Jeśli jedna strona uzna, że rozumowanie uzasadniające wniosek władz państwa trzeciego jest szczególnie istotne i może być przeniesione na grunt postępowania wspólnotowego, może ona zawsze przytoczyć jego treść, jednak moc dowodowa takiego rozumowania nie może być rozstrzygająca.

(por. pkt 179)

12. Antykonkurencyjne skutki koncentracji wynikające z bezpośredniego stosunku wertykalnego pomiędzy dostawcą i nabywcą zależą od przyszłego zachowania jednostki powstałej w wyniku połączenia. Bez tego zachowania ten aspekt koncentracji nie miałby żadnej negatywnej konsekwencji. Zatem na Komisji ciąży obowiązek przedstawienia przekonywujących dowodów co do prawdopodobieństwa wystąpienia tego zachowania.

W niektórych przypadkach na takie dowody mogą składać się analizy ekonomiczne, określające prawdopodobny rozwój sytuacji na rynku i wskazujące, że jednostka powstała w wyniku połączenia jest skłonna do określonego sposobu zachowania.

Jednak, ponieważ w prawie wspólnotowym obowiązuje zasada swobodnego dowodzenia, brak dowodu tego rodzaju nie jest sam w sobie decydujący. W szczególności w przypadku, w którym jest oczywiste, że interes handlowy przedsiębiorstwa w przeważającej mierze przemawia za danym sposobem zachowania, jak przykładowo za wykorzystaniem możliwości zakłócenia działalności przedsiębiorstwa konkurenta, Komisja nie popełnia oczywistego błędu w ocenie, twierdząc, że jednostka powstała w wyniku połączenia rzeczywiście zachowa się w przewidywany sposób. W takim przypadku same realia ekonomiczne

i gospodarcze konkretnej sprawy mogą stanowić przekonujące dowody, których wymaga orzecznictwo.

(por. pkt 295–297, 433)

13. Wprawdzie pozycja dominująca przedsiębiorstwa nie może pozbawić go prawa do ochrony jego własnych interesów handlowych, jednak takie zachowania stanowią nadużycie, jeśli mają one na celu umocnienie tej pozycji dominującej lub jej nadużywanie. Zatem odmowa sprzedaży istotnego komponentu przez przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą jego konkurentom sama w sobie oznacza nadużywanie tej pozycji.

(por. pkt 306)

14. Przy badaniu przez Komisję skutków koncentracji musi ona w odniesieniu do przyszłego rozwoju rynku udowodnić w oparciu o przekonujące dowody i z wystarczającym stopniem prawdopodobieństwa nie tylko, że przewidywane przez nią zachowanie dojdzie do skutku w stosunkowo bliskiej przyszłości, ale także że zachowanie to w stosunkowo bliskiej przyszłości będzie skutkowało stworzeniem lub umocnieniem pozycji dominującej. Nie wystarczy, że Komisja przedstawi szereg logicznych, ale hipo-

tetycznych etapów, które, gdyby miały się zrealizować w praktyce, według niej miałyby szkodliwy wpływ na stan konkurencji na szeregu różnych rynków. Na Komisji spoczywa ciężar przeprowadzenia szczegółowej analizy prawdopodobnego rozwoju każdego rynku, jeśli chce wykazać, że w następstwie zgłoszonej koncentracji zostałaby na nim stworzona lub umocniona pozycja dominująca, oraz przedstawienia przekonujących dowodów na jej poparcie.

(por. pkt 327, 429, 433, 464)

15. Uwzględnienie przez Sąd odpowiedzi udzielonych przez stronę na pytania zadane w ramach środków organizacji postępowania na podstawie art. 64 ust. 3 regulaminu Sądu, jeśli druga strona miała możliwość w danym przypadku przedstawienia swojego stanowiska w odniesieniu do tej kwestii podczas rozprawy, nie narusza art. 48 tego regulaminu.

(por. pkt 505)

16. Z tego, że Komisja — inaczej niż to ma miejsce w przypadku decyzji nieodbiegającej od wcześniejszej praktyki decy-

zyjnej — nie może się ograniczyć do zwięzłego uzasadnienia, lecz powinna podać wyczerpujące uzasadnienie, jeśli rozszerza zakres praktyki, nie można wyprowadzić wniosku, że Komisja oprócz uzasadnienia decyzji przez odniesienie się do akt sprawy, której decyzja dotyczy, musi przedstawić szczególne powody, które doprowadziły ją do odmiennego wniosku niż w poprzedniej sprawie dotyczącej podobnych lub identycznych sytuacji lub tych samych uczestników rynku.

(por. pkt 513)

17. Komisja nie może odbiegać od reguł, które sama dla siebie ustanowiła. Zatem skoro komunikat w sprawie definicji rynku właściwego do celów wspólnotowego prawa konkurencji określa wiążącą metodę, za pomocą której Komisja zamierza definiować rynki w przyszłości, i nie pozostawia żadnego zakresu swobody uznania, Komisja obowiązana jest rzeczywiście uwzględnić treść tego komunikatu.

W przypadku gdy Komisja używa w komunikacie pojęć umożliwiających jej dokonanie wyboru rodzaju dowodu lub sposobów działania, które teoretycz-

nie mogą mieć znaczenie i które są najbardziej odpowiednie w świetle okoliczności niniejszego przypadku, ma ona dużą swobodę działania.

W tym zakresie w komunikacie w sprawie definicji rynku Komisja nie zobowiązała się do stosowania jednej konkretnej metody do oceny substytucyjności popytu. Stwierdziła ona zaś, że metoda, którą przyjmie, będzie różniła się w zależności od okoliczności każdego konkretnego przypadku, i zastrzegła sobie znaczną część swobody uznania, aby móc w odpowiedni sposób rozpatrzyć każdy konkretny przypadek.

(por. pkt 516, 519)

18. Jeśli chodzi o badanie przez Komisję zgodności ze wspólnym rynkiem koncentracji, to ponieważ pkt 36 komunikatu w sprawie definicji rynku właściwego do celów wspólnotowego prawa konkurencji stanowi, że „funkcjonalna wzajemna zamiennność lub podobieństwo właściwości nie mogą, same w sobie, stanowić wystarczających kryteriów, ponieważ reagowanie [reakcja] klientów na zmiany cen względnych może również być oznaczone przez inne względy”, wynika z niego a contrario, że

w pewnych przypadkach, a nawet ogólnie — z zastrzeżeniem szczególnych okoliczności wskazujących co innego — produkty, które odznaczają się wzajemną zamiennością pod względem funkcjonalnym i które mają podobne cechy, są substytutami.

tami lub usługami, która opiera się na świadczeniach podmiotów gospodarczych.

(por. pkt 524)

19. W dziedzinie stosowania art. 82 WE stwierdzenie, że przedsiębiorstwo zajmuje pozycję dominującą, nie jest samo w sobie zastrzeżeniem wysuniętym wobec zainteresowanego przedsiębiorstwa, ale oznacza jedynie, że niezależnie od przyczyn zajmowania takiej pozycji dominującej na zainteresowanym przedsiębiorstwie ciąży szczególna odpowiedzialność za przestrzeganie, aby jego zachowanie nie naruszało skutecznej i niezakłóconej konkurencji na wspólnym rynku. Ponadto pojęcie nadużywania w rozumieniu art. 82 WE jest obiektywnym pojęciem odnoszącym się do zachowań przedsiębiorstwa zajmującego pozycję dominującą, które mogą wpłynąć na strukturę rynku, na którym w wyniku obecności omawianego przedsiębiorstwa stopień konkurencji jest już osłabiony, i które skutkują powstaniem utrudnień w utrzymaniu poziomu konkurencji istniejącej jeszcze na rynku lub w rozwoju tej konkurencji poprzez stosowanie środków odbiegających od środków stosowanych w warunkach normalnej konkurencji pomiędzy produk-

W sytuacji, w której jedyna natychmiastowa konkurencja na danym rynku jest pośrednia i już relatywnie słaba, przejście przez przedsiębiorstwo jedyne konkurenta, który jeszcze prowadzi sprzedaż na tym rynku, jest szczególnie szkodliwe. Wyżej wskazane zasady, które zostały wypracowane w kontekście zakazu nadużywania pozycji dominującej, należy zastosować analogicznie do zbliżonych ram prawnych obejmujących kontrolę koncentracji, uznając, że im silniejsza jest pozycja dominująca przedsiębiorstwa, tym bardziej ciąży na nim szczególna odpowiedzialność powstrzymywania się od każdego działania mogącego jeszcze bardziej osłabić lub zupełnie wykluczyć konkurencję istniejącą jeszcze na rynku.

Wynika z tego, że w takich okolicznościach obowiązkiem uczestników koncentracji jest przedstawienie dowodów wykazujących, że przed koncentracją skuteczna konkurencja nie istniała na rynku.

(por. pkt 549–551)

20. W ramach rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw Komisja jest uprawniona

zatwierdzać tylko takie zobowiązania, które są w stanie zapewnić zgodność zgłoszonej koncentracji ze wspólnym rynkiem. W tym względzie należy stwierdzić, że zobowiązania strukturalne zaproponowane przez strony spełniają warunki tylko w zakresie, w jakim Komisja jest w stanie stwierdzić z całą pewnością, że możliwa będzie ich realizacja i że powstałe nowe struktury handlowe będą mogły na tyle przetrwać i będą na tyle trwałe, aby zapewnić, że stworzenie lub umocnienie pozycji dominującej, albo utrudnienie skutecznej konkurencji — czemu mają zapobiec zobowiązania — nie będą mogły wystąpić w relatywnie bliskiej przyszłości.

(por. pkt 555, 612)

21. W celu zapewnienia pewności prawa i prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości najbardziej istotne okoliczności stanu faktycznego i stanu prawnego, na których opiera się skarga, powinny wynikać, przynajmniej w zarysie, lecz w sposób spójny i zrozumiały, z tekstu samej skargi. W tym względzie wprawdzie poszczególne punkty skargi mogą zostać wsparte lub uzupełnione odesłaniami do poszczególnych fragmentów dokumentów do niej załączonych, jednak ogólne

odesłanie do innych dokumentów nie może zastąpić braku istotnych elementów argumentacji prawnej, które muszą być zawarte w samej skardze.

(por. pkt 592)

22. Postępowanie dotyczące dostępu do akt w sprawach z dziedziny konkurencji ma na celu umożliwienie adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów poznania materiału dowodowego zawartego w aktach Komisji, aby móc skutecznie odnieść się do wniosków, do których doszła Komisja w oparciu o ten materiał dowodowy. Prawo dostępu do akt jest uzasadnione koniecznością zapewnienia omawianym przedsiębiorstwom możliwości skutecznej obrony przed zarzutami podniesionymi w tym piśmie.

Można jednak odmówić dostępu do pewnych dokumentów, w szczególności do dokumentów lub ich części zawierających tajemnice handlowe innych przedsiębiorstw, wewnętrznych dokumentów Komisji, informacji umożliwiających identyfikację składających skargę do Komisji, którzy nie chcą nawet ujawnić swojej tożsamości, oraz informacji przekazanych Komisji pod warunkiem zachowania ich poufności.

Wprawdzie przedsiębiorstwa mają prawo do ochrony tajemnicy handlowej, jednak prawo to musi zostać wyważone w stosunku do gwarancji prawa do obrony. W ten sposób Komisja może zostać zobowiązana do pogodzenia przeciwstawnych interesów przez przygotowanie jawnych wersji dokumentów zawierających tajemnice handlowe lub dane wrażliwe. Te same zasady znajdują zastosowanie do dostępu do akt w sprawach w dziedzinie koncentracji badanych w ramach rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, nawet jeśli zastosowanie tych zasad należy logicznie pogodzić z wymogiem szybkiego działania, który jest charakterystyczny dla struktury tego rozporządzenia. Nie ma potrzeby stosowania innej ani szerszej ochrony prawa do obrony w dziedzinie kontroli koncentracji aniżeli w dziedzinie naruszeń.

(por. pkt 629–631)

miało dostępu podczas postępowania administracyjnego do dokumentu odciążającego, to jest dokumentu, który mógłby być przydatny dla jego obrony i który z tego powodu mógłby doprowadzić do innego wyniku postępowania administracyjnego, jeśli to przedsiębiorstwo miało możliwość wykorzystania go, uzasadnienie decyzji, na które miał wpływ ten dokument, uznaje się za wadliwe.

(por. pkt 649)

23. W postępowaniu administracyjnym w dziedzinie konkurencji należy dokonać rozróżnienia między okolicznościami wyłącznie obciążającymi a dokumentami odciążającymi lub dokumentami, które zawierają odciążające okoliczności. Obciążające okoliczności są istotne jedynie w zakresie, w jakim Komisja wykorzystuje je i w takim przypadku poinformowanie o nich jest ważne, natomiast jeśli nie są one wykorzystywane, niepodanie ich do wiadomości nie ma żadnego wpływu na prawidłowość postępowania. Natomiast jeśli okaże się, że przedsiębiorstwo nie
24. Wniosek o zastosowanie poufności może uzasadniać odmowę udzielenia dostępu do dokumentów pochodzących od osób trzecich, takich jak skargi złożone do Komisji w postępowaniu w dziedzinie konkurencji. W istocie przedsiębiorstwo zajmujące pozycję dominującą na rynku może podjąć kroki odwetowe przeciwko konkurentom, dostawcom lub klientom, którzy współpracowali w dochodzeniu prowadzonym przez Komisję, i w takich warunkach przedsiębiorstwa trzecie, które przedkładają Komisji w trakcie jej dochodzeń dokumenty, mogące ich zdaniem narazić

je na represje, są skłonne jedynie przekazać takie dokumenty, jeżeli wiedzą, że ich wnioski o zastosowanie poufności zostaną uwzględnione.

Komisji, oznacza, że mogło ono wyrazić w odpowiednim czasie swoje stanowisko co do podniesionych wobec niego zarzutów.

(por. pkt 650)

(por. pkt 692, 693)

25. Prawo do bycia wysłuchanym w postępowaniu w dziedzinie konkurencji dotyczy wyłącznie zastrzeżeń, które Komisja zamierza uwzględnić.

Zatem zważywszy, że celem decyzji o wszczęciu postępowania na podstawie art. 6 ust. 1 lit. c) rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw nie jest wysunięcie zastrzeżeń pod adresem stron, ale jedynie wyrażenie w sposób tymczasowy poważnych wątpliwości Komisji, które skłaniają ją do wszczęcia drugiego etapu postępowania, przedsiębiorstwo nie może podnosić, że brak dostępu do akt przed doręczeniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów wpływa na jego możliwość obrony. Bowiem okoliczność, że przedsiębiorstwo rzeczywiście miało możliwość przedstawienia w niniejszym przypadku pisemnych i ustnych uwag w odniesieniu do pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, po udzieleniu mu dostępu do akt administracyjnych

26. Wprawdzie treść art. 18 ust. 1 rozporządzenia nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw oznacza, że uczestnicy koncentracji muszą mieć możliwość przedstawiania swoich uwag od chwili wszczęcia postępowania, nie oznacza to jednak, że Komisja musi udzielić dostępu do swoich akt administracyjnych na tym wczesnym etapie postępowania. Konieczność posiadania przez strony dostępu do akt administracyjnych Komisji, aby móc podjąć obronę przed zarzutami podniesionymi przez Komisję w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, nie powinna być rozumiana jako zobowiązująca Komisję do udzielenia im w częściach dostępu do akt przez cały czas trwania postępowania, bowiem taki wymóg stanowiłby niewspółmierne obciążenie Komisji.

(por. pkt 694)

27. Aby Komisja mogła dotrzymać harmonogramu określonego w rozporządzeniu nr 4064/89 w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw, także terminy pośrednie wyznaczane na każdym etapie postępowania powinny być krótkie. Z definicji ta okoliczność ma niekorzystny wpływ na warunki, w których działają wszyscy uczestnicy postępowania, ale korzyści wynikające z szybkości postępowania, rozpatrywanego jako całość, zostały uznane przez prawodawcę za uzasadniające te poświęcenia w szczególności w celu uwzględnienia interesu handlowego uczestników zgłoszonej koncentracji w sfinalizowaniu ich zamierzenia tak szybko, jak to możliwe. W tym zakresie przy ocenie podnoszonych naruszeń prawa do obrony w ramach postępowania uregulowanego w rozporządzeniu nr 4064/89 konieczne jest uwzględnienie wymogu szybkiego działania, który charakteryzuje ogólną strukturę tego rozporządzenia.

Ponadto na podstawie art. 21 rozporządzenia nr 447/98 w sprawie zgłoszeń, terminów i przesłuchań przewidzianych w rozporządzeniu nr 4064/89, które znajduje zastosowanie między innymi do terminu określonego zgodnie z art. 13 tego rozporządzenia na udzielenie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, Komisja powinna wziąć pod uwagę czas niezbędny na przygotowanie oświadczeń i pilność sprawy. Zatem obowiązkiem Komisji jest pogodzić, na tyle, na ile jest to możliwe, prawo do obrony podmiotów zgłaszających koncentrację i konieczność szybkiego wydania decyzji końcowej.

W tych okolicznościach uczestnicy zgłoszonej koncentracji mogą powoływać się na zbyt krótkie terminy wyznaczone w ramach tego postępowania jedynie wtedy, gdy wspomniane terminy są niewspółmierne w stosunku do czasu trwania postępowania jako całości.

(por. pkt 701–703)

28. Chociaż status funkcjonariusza ds. przesłuchań uległ zmianie po wejściu w życie decyzji 2001/462 w sprawie zakresu uprawnień funkcjonariuszy ds. przesłuchań w niektórych postępowaniach z zakresu konkurencji, w szczególności przez to, że zgodnie z art. 2 ust. 2 te same decyzji podlega on teraz pod względem administracyjnym członkowi Komisji odpowiedzialnemu za konkurencję zamiast Dyrekcji Generalnej ds. Konkurencji, z tej decyzji wynika, że nowa funkcja funkcjonariusza ds. przesłuchań zastąpiła bezpośrednio dawną funkcję o tej samej nazwie przewidzianą w decyzji 94/810. W tych okolicznościach należy stwierdzić, że w braku decyzji kończącej jego mandat, zgodnie z art. 2 ust. 1 decyzji 2001/462, poprzedni funkcjonariusz ds. przesłuchań pozostał na stanowisku po wejściu w życie tej decyzji.

Taka wykładnia powyższych tekstów była poparta obiektywną potrzebą, aby zapewnić funkcjonalną kontynuację działalności funkcjonariusza ds. przesłuchań zgodnie z zasadą dobrej administracji. Należy wskazać, że decyzja 2001/462 w nieunikniony sposób weszła w życie w chwili, w której postępowania w konkretnych sprawach już się toczyły. Jeśli skutkiem wejścia w życie decyzji 2001/462 i braku mianowania nowego funkcjonariusza ds. przesłuchań byłoby to, że nikt nie byłby upoważniony do wykonywania tej funkcji, to niemożliwe byłoby kontynuowanie postępowań, co pozbawiłoby zarówno przepisy rozporządzenia nr 4064/89, jak i decyzji 2001/462 pełnej skuteczności w odniesieniu do tych postępowań. Dlatego funkcjonariusz ds. przesłuchań, który został mianowany przed wejściem w życie decyzji 2001/462, pozostał upoważniony do wykonywania tej funkcji aż do zmiany decyzji, a przynajmniej do momentu zakończenia postępowań, które już prowadził.

(por. pkt 719, 720)

29. Prawa podstawowe są integralną częścią ogólnych zasad prawa, których poszanowanie sądy wspólnotowe zapewniają. Trybunał i Sąd czerpią w tej materii z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, a także ze wskazówek wynikających z międzynarodowych aktów dotyczących praw człowieka, w ramach których państwa członkowskie współpracują lub do których przystąpiły. W tych ramach europejska konwencja praw człowieka ma tu szczególne znaczenie. Co więcej, zgodnie z art. 6 ust. 2 UE, „Unia szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego”.

(por. pkt 725)